

De 'crisis van de toekomst' is schoon water

Nederland moet eind volgend jaar voldoen aan de eisen van de Europese waterrichtlijn, maar zal de deadline niet halen. Dat kan gevolgen hebben voor de vergunningverlening, zoals bij de stikstofcrisis. 'De volle impact kunnen we nog niet overzien.'

Leeu Nederland eeuwenlang het water te kunnen beheersen, inmiddels is schoon water in de woorden van kabinetsadviseur Peter Wennink 'de crisis van de toekomst'. Eind volgend jaar moeten EU-lidstaten voldoen aan een lange lijst waterdoelen. Deze Kaderrichtlijn water (KRW) heeft volgens Wennink 'de potentie om de Nederlandse vergunningverlening opnieuw op slot te zetten'.

Doemt een met stikstof vergelijkbare crisis op? Nederland telt maar liefst 750 'oppervlaktewaterlichamen' - rivieren, plassen en meren. Voor elk van hen gelden meer dan honderd eisen op het gebied van chemie (welke chemische stoffen worden geloosd) en ecologie (hoe gaat het met de vissen en de waterplanten). Ook voor de twaalf grondwaterlichamen gelden regels. In totaal zijn het - niet schrikken - 100.000 regels.

Het goede nieuws: Nederland voldoet inmiddels aan 83% van deze parameters, zegt het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat desgevraagd. Het slechte nieuws: geen enkel Nederlands water voldoet aan alle parameters, en daarom kleuren de waterkaarten in ambtelijke stukken al snel rood.

Nederland zal, net als overigens veel andere lidstaten, niet op tijd aan alle doelen voldoen.

Wat gaat dat betekenen na 22 december 2027, de 'deadline' voor de kaderrichtlijn water? 'De volle impact kunnen we nog niet overzien', zegt Michael Bentvelsen, adviseur waterkwaliteit bij de Unie van Waterschappen. 'We weten nog niet of het nieuwe ontwikkelingen, zoals bedrijfsuitbreidingen, kan tegenhouden.'

De vergelijking met het stikstofslot gaat niet helemaal op, zegt Bentvelsen. De waterproblemen zijn lokaler. Als een bepaald water niet aan eisen voldoet, wordt alleen daar gekeken naar de impact. 'Een nieuwe activiteit in de buurt van water wordt mogelijk met nieuwe strenge normen geconfronteerd.'

Ook het bedrijfsleven weet nog niet wat het precies te wachten staat na 2027. Volgens werkgeversorganisatie VNO-NCW maakt die onzekerheid al langer zenuwachtig. Dat de gevolgen voor de vergunningen zo onduidelijk zijn, leidt er nu al toe dat ondernemers afzien van investeringen, ziet de branchevereniging.

IN GOEDE TOESTAND

Voor de juridische gevolgen van de regels is het volgens Marleen van Rijswijk, hoogleraar waterrecht aan de Universiteit Utrecht, belangrijk om onderscheid te maken tussen twee grote doelen in de KRW. 'Wateren moeten in een goede toestand verkeren én de kwaliteit van water mag niet achteruitgaan.'

De wateren moeten die goede toestand eind 2027 hebben bereikt. Na die deadline kan de Europese Commissie een rechtszaak beginnen bij het Hof van Justitie als een lidstaat deze milieudoelstellingen niet heeft bereikt (tenzij er een terecht beroep op een uitzonderingsgrond wordt gedaan), legt Van Rijswijk uit.

'Maar juridisch veel urgenter is dat verslechteringsverbod. Dat kan vandaag of morgen al gebeuren.' De milieuroorganisatie MOB is al met dit soort zaken bezig. De waterkwaliteit van een bepaald waterlichaam mag niet achteruit gaan.

Dat betekent dat als een bedrijf nu een nieuwe vergunning of een uitbreiding aanvraagt die verontreiniging toevoegt en waardoor de toestand van dat waterlichaam achteruitgaat, je die vergunning niet mag verlenen', zegt Van Rijswijk.

VERGUNNINGEN

Het is dan ook belangrijk om bestaande vergunningen te actualiseren en waar nodig aan te scherpen. Van Rijswijk: 'Je wilt niet dat nieuwe bedrijven, die misschien heel duurzaam werken, geen

'Je wilt niet dat nieuwe bedrijven, die duurzaam werken, geen vergunning kunnen krijgen'

vergunning kunnen krijgen. Omdat veel bedrijven met oude vergunningen het recht hebben daarmee door te gaan en er geen ruimte meer is voor extra verontreiniging.'

Het onder de loep nemen van bestaande vergunningen gebeurt inmiddels al. Betrokken organisaties hebben de afgelopen jaren meer prioriteit gegeven aan het halen van de doelen.

Demissionair minister Robert Timman van Infrastructuur en Waterstaat (BBB) sprak vorig jaar van een 'eindspurt'.

Het kabinet trok geld uit voor het sneller opsporen van vervuilingbronnen en testen bij rioolwaterzuiveringsinstallaties om de effecten van lozingen in beeld te brengen.

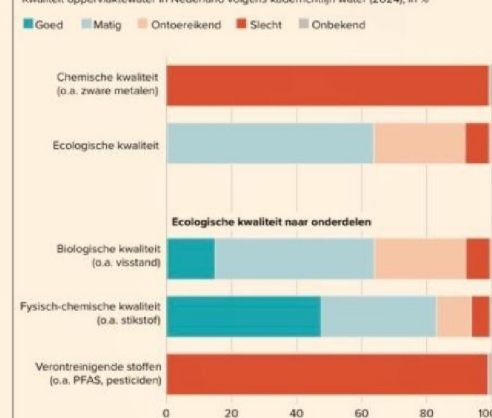
Een van Tiemans voorgangers, VVD'er Mark Harbers, kondigde in 2023 ook al een 'impulsprogramma' aan om de zaken te versnellen. Een van de aandelen: een streng rapport waarin de Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur 'een gebrek aan urgentiebesef, een te grote vrijblijvendheid (...) en een gebrekkige invulling en uitvoering van taken en verantwoordelijkheden' constateerde.

Waarom zo'n eindspurt nodig is? 'In Nederland is heel lang discussie geweest over de vraag: moeten we deze Kaderrichtlijn water wel willen? Die discussie

Onder de maat

Kwaliteit oppervlaktewater in Nederland volgens kaderrichtlijn water (2024), in %

© FIO (RVDW) Bron: Rijkswateringen, RWS

kwam op gang toen de richtlijn er al was', vertelt Van Rijswijk. De Europese lidstaten legden in 2000 afspraken over water vast in de richtlijn, met 2015 als deadline. Maar lidstaten mochten deze deadline tot twee keer toe verlengen, telkens met zes jaar.

GEBAKKELEI

De Nederlandse politiek heeft lang gebakkeleid over de vraag of de KRW een resultaat- of inspanningsverplichting is. 'Dat is een onzettend vertragende discussie geweest', aldus de hoogleraar. 'Pas sinds kort hebben mensen zoiets van: oh hemel, zou het nu echt serieus zijn?'

Wat ook niet helpt, is dat het demissionaire kabinet een groot deel van de stikstofplannen van het laatste kabinet Rutte schrapt. 'We hadden het Nationaal Programma Landelijk Gebied', zegt Bentvelsen over de plannen voor natuur, landbouw, stikstof, klimaat en waterkwaliteit. 'Dat is nu gesneuveld, en op het vlak van landbouwmismissies zijn niet alle maatregelen genomen.'

En dat is een probleem. Uit een analyse van de landsadvocaat loopt Nederland vooral een juridisch risico vanwege 'doelen die niet gehaald worden door belasting door mest en gewasbeschermingsmiddelen vanuit de landbouw'.

Belangrijk om op te merken: het Rijk zelf gaat, in samenspraak met provincies, over het landbouwbeleid. En dus niet de waterschappen. Van Rijswijk: 'Als je keltelers hebt vlak bij oppervlaktewater, dan weet je dat bestrijdingsmiddelen in het water komen. Maar een waterbeheerder kan niet zeggen: zo'n bedrijf mag hier niet zijn.'

Juist voor de landbouw moet de 'eind-

sprint nog verder uitgewerkt worden', erkent het ministerie van Infrastructuur. Een recente, hevige ruzie in het kabinet over mest en waterkwaliteit laat zien dat de belangen groot zijn.

Overigens is niet alleen de moeizame discussie over de agrarische sector een probleem in Nederland. 'Nederland heeft weinig ruimte', zegt Bentvelsen. 'Je bent afhankelijk van grond om veel maatregelen te nemen.' Een natuurvriendelijke oever, bijvoorbeeld, verbetert de waterkwaliteit, maar neemt ook meer ruimte in.

KLIMAATVERANDERING

Bentvelsen: 'De afgelopen honderd jaar hebben wij als land gedraineerd, stuwen aangelegd, sloten rechtgetrokken, het grondwaterpeil beïnvloed. Die strakke inrichting en dichte bebouwing hebben impact op de biodiversiteit.'

Daar komt droogte als gevolg van klimaatverandering nog bij. Het maakt dat schadelijke stoffen minder snel verdunnen, het verhogen van het waterpeil is ingewikkelder en de voorraad grondwater kan afnemen.

Al met al, zeggen deskundigen, blijft het ook belangrijk om ná 22 december 2027 aan de waterkwaliteit te werken. En nadrukkelijk niet alleen omdat dit ook de bedoeling is volgens de Europese regels.

'Het is niet een juridisch Nederland-gaat-op-slotprobleem', verzuicht Van Rijswijk. 'Het is een veel wezenlijker probleem: zorgen dat we genoeg gezond water hebben voor nu en in de toekomst.' Bovendien, benadrukt de hoogleraar, hebben juist ook bedrijven daar profijt van.

En waar het nu vooral over de kwaliteit van onze plassen en rivieren gaat, 'moeten we ons ook zorgen maken over de vergrijzing van ons grondwater', waar wij drinkwater van maken. 'Dat wat je op de bodem doet, sijpelt door naar het grondwater, waar juist steeds meer vraag naar is. Dat krijg je er ook niet meer uit. Als het erin zit, zit het erin.'

'Het is een wezenlijk probleem: zorgen dat we genoeg gezond water hebben nu en in de toekomst'

In het kort

- Kabinetsadviseur Peter Wennink noemt schoon water 'de crisis van de toekomst'.
- Volgens deskundigen zijn de gevolgen van het niet halen van de Europese waterdoelen vooral erg onzeker.
- Om te voorkomen dat er geen ruimte is voor nieuwe bedrijven, moeten vergunningen worden geactualiseerd.